

*Interpolált oklevelek és a magyar nyelvtörténet**

A „helynevek ügye két tudomány határszélén áll, ezen határon kell, hogy nyelvészek és történetírók kezét fogjanak azon célra, miszerint a szellemi munka e téren minél gyümölcsözőbb, minél sikeresebb legyen. Tudom, hogy e tudományos szövetkezés eredményeképp a történetíró sok illúzióról kénytelen leendő lemondani, és történetileg eddig kétségbe nem vont személyeket és eseményeket a regeköltőknek és mondagyűjtőknek átengedni; de viszont a nyelvészek is ellehetnek készülve arra, hogy sok nyelvészkedési bizonyítgatás, mely a történettudomány segédeszközei nélkül történt, gyökerében lesz elmetszve”.¹

1. A Pesty Frigyes akadémiai székfoglalójában megfogalmazott gondolat máig érvényes volta ösztönzött arra, hogy egy, a történészek által szervezett konferencián nyelvészként részt vegyek. Úgy gondolom ugyanis, hogy a két szakma szoros együttműködése vihet csak közelebb minket a régebbi korok jelenségeinek feltárásához, megértéséhez.

A helynévtörténeti és általában a nyelvtörténeti kutatásokban igen fontos szerepet töltenek be az oklevelek, amelyek latin nyelvű szövegében elszórtan magyar nyelvű hely- és személynévek találhatók. A 20. század folyamán megfogalmazódott ugyan egyfajta igény korai okleveleink monografikus feldolgozására, és ennek eredményeképpen néhányuk tüzetes vizsgálat alá is esett, de Pais Dezső már 1970-ben felhívta a nyelvészek figyelmét arra, hogy az okleveles forrásaink „mostoha kezelésben részesülnek”.² Ez a mostoha viszonyulás tulajdonképpen az utóbbi évekig megmaradt. Jelentős változás csak 2005 környékén következett be, amikor is az első eredeti formájában fennmaradt hiteles nyelvemlékünk, a tihanyi alapítólevél felé – bizonyára a megírásának 950. évfordulójától sem függetlenül – kitüntetett figyelem irányult. Az újbóli elemzések azt is igazolták, hogy az egyes oklevelek kapcsán napvilágot látott feldolgozásokhoz a tudomány fejlődésével párhuzamosan számos új ismeretanyag kapcsolható, így nemcsak olyan oklevelekkel érdemes foglalkoznia a tudományos kutatásnak, amelyek még nem kerültek korábban a vizsgálatok előterébe, hanem azokkal is, amelyek – valamely szempontból kitüntetett szerepük miatt – sokak figyelmét felkeltették már.

Ennek a tételnek kézzelfogható bizonyítéka az, hogy Bárczi Géznak a 20. század közepén írott, valójában máig viszonyítási alapnak tekintett munkája után számos tanulmány választotta témájául a tihanyi alapítólevelet, és a tanulmányok mellett további két monográfia is napvilágot látott első hiteles oklevelünkről.

* A publikáció elkészítését a TÁMOP 4.2.1/B-09/1/KONV-2010-0007 számú projekt támogatta. A projekt az Új Magyarország Fejlesztési Terven keresztül az Európai Unió támogatásával, az Európai Regionális Fejlesztési Alap és az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

¹ PESTY 1878. 61.

² PAIS 1970. 39. A tihanyi alapítólevelet például Bárczi Géza, a veszprémvölgyi apácák alapítólevelét pedig Pais Dezső vizsgálta. BÁRCZI 1951.; PAIS 1939.

Zelliger Erzsébet főként tudománypszerszerűsítő céllal írta meg munkáját a tihanyi alapítólevélről, ezzel is tisztelegve évfordulós alapítólevelünk előtt, Hoffmann István tollából pedig az elmúlt évben született meg az a monográfia, amely az oklevél helynévtörténeti forrásértékének elemzését vállalta magára.³ 2011-ben pedig Szentgyörgyi Rudolf ugyancsak a tihanyi alapítólevélről írt értekezésével szerezte meg a doktori címet, igazolva az oklevelek jellegzetes multidiszciplináris felhasználhatóságát.⁴ A tihanyi alapítólevél helynévi elemeihez a nyelvészek mellett persze történészek is hozzászóltak: Györffy György az egyes birtokok lokalizálása terén tett fontos megfigyeléseket, Kristó Gyula pedig a helynevek etnikai-népességtörténeti vallomását igyekezett megragadni.⁵

2. A hiteles és eredeti formájában fennmaradt oklevelekkel ellentétben a hamis és a bizonyos részleteiben hamis, azaz interpolált, illetve az átiratban ránk maradt oklevelek azonban napjainkig igen kevés figyelemben részesültek, ami véleményem szerint a magyar nyelvtörténetírásnak nagy hiányossága. Azt sem szabad elhallgatnunk ugyanakkor, hogy a hamis okleveleknek nyelvtörténeti forrássá válását legfőképpen az a körülmény gátolta, hogy az efféle kutatásokhoz elengedhetetlenül szükséges kritikai szövegkiadások hosszú ideig nem álltak a kutatók rendelkezésére. Ebben hozott fordulatot a Györffy György nevével fémjelzett, kritikai apparátussal ellátott forrásközlő munka (DHA), amely a nyelvészeti vizsgálatok számára is új lehetőségeket teremtett.

Hoffmann István a többszörös átiratban ránk maradt pécsi püspökség alapítólevelének helynévtörténeti forrásértékét igazolva, a nyelvtudománynak a kétes értékű forrásokkal szembeni negatív viszonyulását azzal magyarázza, hogy az oklevelek helynévi elemeire elsősorban mint a magyar helyesírás- és hangtörténet forrásaira voltak figyelemmel a kutatók, s az efféle vizsgálatokba érhető okokból főként az eredetiben fennmaradt oklevelek névanyagát kívánták bevonni.⁶ A pécsi püspökség oklevelének határleíró részében található interpolált helynevet Hoffmann elkülöníti a határleírás többi helynevétől, azzal indokolva döntését, hogy azt az oklevél kibocsátási korára vonatkozólag nem tekinthetjük hiteles helynévtörténeti adatnak.⁷

Mindezek ellenére én mégis úgy vélem, hogy az interpolált oklevelek is forrássai lehetnek a nyelvészeti kutatásoknak, és bennük az eredeti oklevélből származó szöveghegyek mellett a későbbi korok betoldásai is értékesíthetők a tudományos kutatásokban. Kétségtelenül akkor járunk el azonban helyesen, ha az efféle okleveleket a legnagyobb körültekintéssel fogjuk vallatóra, illetve tekintetbe vesszük az oklevelek keletkezési céljait, illetve körülményeit is.

Minthogy az eredeti oklevél és az újólag hozzácsatolt szövegrészletek az irat átirása során váltak egy oklevéllé, az interpolált oklevelek nyelvészeti elemzése megköveteli az átiratok nyelvtörténeti (hang- és helyesírás-történeti) jellemzőinek az ismeretét is. Az oklevél interpolált részeinek elemzésekor pedig a hamis oklevelek nyelv-

³ ZELLIGER 2005.; HOFFMANN 2010A.

⁴ SZENTGYÖRGYI 2011.

⁵ GYÖRFFY 1956.; KRISTÓ 2000.

⁶ HOFFMANN 2010B. 77.

⁷ HOFFMANN 2010B. 77.

szeti forrásértékét is szem előtt kell tartanunk, nyelvészeti szempontból ugyanis az interpolált oklevél utólag beszúrt részeinek a hamis oklevelekéhez hasonló forrásértéket tulajdoníthatunk. Az interpoláció elfedésére irányuló törekvés például esetlegesen előidézhetette az interpolált helynevek archaizáló lejegyzését. Ha tehát – az átírás és a hamisítás (interpoláció) alkalmával – az oklevelekre ráakódott kronológiai rétegeket el tudjuk különíteni egymástól, akkor az lehetőséget teremt arra, hogy a nyelvészeti szempontból kétes hitelű interpolált oklevelek is a nyelvtörténeti kutatások „hiteles” forrásaivá válhassanak.

3. Az interpolált oklevelek nyelvészeti kutatásokból való kirekesztésének a negatív következményei a magyar oklevelezési gyakorlat kezdeti időszakában, az Árpád-korban jelentkeznek a leghatványozottabban, akkor tudniillik, amikor eleve igen csekély számú oklevél dokumentálja a magyar nyelvű írásbeliséget. A hamis, illetve interpolált oklevelek problémakörét ezért a továbbiakban egy igen korai datálású oklevél, a garamszentbenedeki apátság 1075. évi alapítólevele alapján kívánom fő vonásaiban felvázolni. A garamszentbenedeki oklevél ugyanis koraiságát és rendkívül gazdag helynévanyagát (kb. 280 helynév) figyelembe véve a nyelvtörténeti, névtörténeti kutatások értékes forrása lehet, ha említett „hiányosságait” sikerül megnyugtatóan kiküszöbölni.

A szakemberek I. Géza alapítólevelét bizonyos mértékig az eddigiekben is igyekeztek bevonni a nyelvtörténeti kutatásokba. A 20. század elején Kniezsa István például ezt az iratot mint hiteles átiratban fennmaradt oklevél szerepelteti és használja fel.⁸ A század közepén megjelenő nagy ívű munkájában azonban már ő maga sem veszi figyelembe a hamis, illetve a csak átiratban fennmaradt okleveleket.⁹ Jóval később pedig Tóth Valéria ismét úgy vélekedik, hogy fenntartásokkal bár, de az oklevél Bars megyei helyneveit egyaránt be lehet vonni a nyelvtörténeti (elsősorban hangtörténeti) és a névrendszertani vizsgálatokba.¹⁰

Nézzük meg ezek után, hogy mit is tudunk a garamszentbenedeki oklevél filológiai státuszáról! Az oklevél datálásaként három évszámot szokás megadni: 1075/+1124/+1217, amelyből az 1075 az eredeti diploma keletkezési évére, az 1124-es és 1217-es évszám pedig az átírások évére utal. E három évszámból kiindulva az alapítólevél kronológiai rétegeinek a számát is háromban határozhatnánk meg: elvileg ugyanis azt feltételezhetnénk, hogy lehetnek benne részek, melyek a 11. századból származnak, mások a 12. század, illetve a 13. század termékei. Jelenlegi ismereteink szerint azonban a II. István nevével jelzett 1124-es, illetve az ezt az oklevelet átíró 1217-es II. András-privilegiumot is csak 1270 után jegyezték le, miután I. Géza eredeti oklevelének szövegét az 1237-ben végzett interpoláció után újból kibővítették.¹¹ A garamszentbenedeki oklevél esetében tehát alapvetően két kronológiai réteggel kell számolnunk: a hamisítások alapjául szolgáló eredeti oklevél megírásának évszázada, azaz a 11. század képviseli a korábbi; az interpolálás, illetve a hamis átiratok leírásának a kora, vagyis a 13. század pedig a későbbi réteget.

⁸ KNIEZSA 1928–1929.

⁹ KNIEZSA 1952.

¹⁰ TÓTH 2001A.; TÓTH 2001B.

¹¹ A szakirodalomban korábban felmerült nézetek összefoglalásához lásd SZÓKE 2010. 97.

Az eredeti oklevélnek a 16. század elején nyoma veszett, illetve a II. István nevére hamisított 1124-es diploma sem maradt fenn, így I. Gézának a garamszentbenedeki apátság részére szóló adományát csupán az 1217-es hamis átirat őrizte meg a számunkra.¹²

3.1. A kronológiai rétegek elkülönítése az átiratban fennmaradt oklevelek esetében nem könnyen elvégezhető feladat. Az átiratokról ugyanis általánosságban azt mondhatjuk el, hogy a lejegyzők az eredeti oklevelet – a magyar szavak írásmódjának vonatkozásában – nem betűhíven írták át. Az átiratban fennmaradt magyar helynévi elemek kronológiai címkékkal való ellátását tovább nehezíti az a körülmény is, hogy az írásmódjukban elkövetett változtatás nem mindig volt következetes.¹³ Nem ritka például, hogy akár ugyanannak az objektumnak a neve is többféle írásformával jelenik meg egyazon iratban, különböző századok hangállapotát, illetve helyesírását tárva elénk. A garamszentbenedeki oklevelében például az *Ug(-ér)* folyónév Ság birtok határleírásán túl Csany birtok határaként is felbukkan.¹⁴ Az oklevél azonban a két különböző birtok határpontjaként más-más századra (a 11. és a 13. századra) jellemző formában tünteti fel a víznevet. Csany birtok határleírásában a 11. századi, a név végén a korban jellegzetesnek mondható szóvégi magánhangzót tartalmazó forma bukkan fel: 1075/+1124/+1217: *a fluvio Hucu*,¹⁵ Ság birtok határpontjaként pedig a 13. századi, már hangzó nélküli névalak szerepel: 1075/+1124/+1217: *Huger*.¹⁶

Az átiratok magyar nyelvű helyneveinek egy másik jellemzőjére hívja fel a figyelmet a Szil nevű halastó előfordulása: 1075/+1124/+1217, 1075>1338: *Scilu*.¹⁷ A helynév kronológiai értékeléséhez egy hangtörténeti (a név végén a magánhangzó megléte) és egy helyesírás-történeti kérdés (az *sz* hang jelölése) mérlegelése révén juthatunk el. A szóvégi magánhangzó eltűnésének problémaköre a magyar nyelvű helynévi elemek kronológiai minősítésében előkelő helyet foglal el, ugyanis a magyar nyelvtörténeti szakirodalom e magánhangzó teljes eltűnésének felső határát a 13. század közepében jelöli meg.¹⁸ A vizsgált oklevelek az 1250-es évek után íródtak (II. András oklevele a 13. század hetvenes éveiben, Péter szerémi püspök levele pedig a 14. század harmincas éveiben), így talán – a névvégi magánhangzó megléte miatt – nem alaptalan azt feltételeznünk, hogy 11. századi névformával van dolgunk. A garamszentbenedeki oklevél szóvégi magánhangzós helyneveiről tehát szinte teljes biztonsággal kijelenthetjük, hogy azok híven megőrizték I. Géza eredeti adománylevelének írásformáját. E megállapításból ugyanakkor nem következik egyértelműen az, hogy a hangzó nélküli formák az átiratot készítő lejegyző beavatkozásának az eredményei lennének. A névvégi hangzóknak az ősmagyar korban meginduló eltűnése ugyanis a 11. század közepén már olyannyira előrehaladott állapotban volt, hogy a helynevek jelentős része már szóvégi

¹² DHA I. 205., 212., 418. Vö. KEGLEVICH 2010. 6–16.

¹³ Ennek igazolásához lásd SZÓKE 2010. 98.

¹⁴ A Ság és a Csany birtok határpontjaként említett *Ug-ér*, illetve *Ug* víznév azonos objektumra vonatkozásához vö. HA I. 107.

¹⁵ DHA I. 216.

¹⁶ DHA I. 217.

¹⁷ DHA I. 205., 217.

¹⁸ Vö. BÁRCZI 1958. 18–20., valamint E. ABAFFY 2005. 321–323.

magánhangzó nélkül fordul elő az oklevelekben. A tihanyi alapítólevélben például sokkal több alkalommal találunk magánhangzó nélküli, mint magánhangzós szóalakot.¹⁹ A garamszentbenedeki apátság eredeti oklevelében is előfordulhattak tehát szóvégi magánhangzót tartalmazó és anélkül álló helynevek egyaránt.

A *Scilu* szórvány kronológiájának a megállapításához van azonban emellett egy másik, egy hangjelölési, helyesírás-történeti fogódzónk is. I. Géza idején, amikor az átíratok alapjául szolgáló irat készült, az *sz* hang jeleként a *z* és az *s* betűk tűntek fel az oklevelekben.²⁰ Az *sc* jel a 11. és 12. század fordulóján bukkan fel elsőként, és a 14. század végéig van jelen a magyar helyesírásban.²¹ Helyesírás-történeti ismereteink alapján tehát a *Scilu* helynév kezdő hangjának jelölésében az átíratot készítő lejegyző korhoz igazító változtatására gyanakodhatunk. Ez pedig egyúttal azt is jelenti, hogy az átíratokban olyan tulajdonnevek is találhatóak, amelyek részben megőrizték eredeti alakjukat, részben pedig módosításon estek át, vagyis két kor hangállapotát és helyesírását vetítik elénk, ahogyan ezt a nem eredeti oklevelek általános jegyeként a korábbiakban említettük is.

3.2. A garamszentbenedeki oklevél kronológiai rétegeinek a vizsgálatát tovább nehezíti az a tényező, hogy az apátság adományait számunkra megőrző II. András-oklevél hamis átírat. Hamissága abban áll, hogy az átírást megelőzte az oklevél szövegének kibővítése, azaz interpolálása. Az interpoláció következtében tehát az oklevélben található olyan részletek is, amelyek a 11. században még nem képezték részét a szövegnek.

Györffy György kritikai szövegközlésében különféle szempontok alapján az eredeti szövegtől elkülönítette ugyan azokat a részeket, amelyek csupán a 13. században kerülhettek az oklevélbe, de a helynevek kronológiai minősítését ezen elkülönítés nyomán nem végezhetjük el automatikusan, ugyanis több ízben is előfordul, hogy a Györffy által 13. századi beszúrásként értékelt oklevélrészekben található magyar nyelvű helynevek egyértelműen 11. századi jegyeket hordoznak magukon.²² E jelenség mögött nem alaptalan tudatos oklevélírói tevékenységet keresünk. Mint minden hamisításnak, az interpolációnak is az volt ugyanis a célja, hogy a hamisított részek is minél pontosabban mutassák az eredeti kor – esetünkben a 11. század – nyelvi, illetve helyesírási szokásait.

A Györffy György által megnevezett, a garamszentbenedeki oklevél eredeti és interpolált részeinek az elkülönítését szolgáló támpontok közül e helyütt csupán két nyelvi természetű fogódzó ismertetésére térek ki.²³ Az egyik támpont latin szóhasználati ismereteken alapszik. Megfigyelhető ugyanis, hogy a latin szövegben bizonyos fogalmak kifejezésére az oklevélíró a 11. és a 13. században elterjedt latin szavakat egyaránt használja. A határpontra történő utaláskor például olykor a 11. században használatos *terminus*, máskor pedig a 13. században gyakori *meta* bukkan fel.²⁴ Felmerül a kérdés, hogy az oklevélben feltűnő, a 13. században használatos

¹⁹ BÁRCZI 1951. 71.

²⁰ KNIEZSA 1952. 15.

²¹ KNIEZSA 1952. 18–57.

²² DHA I. 213–218.

²³ DHA I. 212.; ÁMTF I. 418.; SZÓKE 2010. 99–100.

²⁴ DHA I. 212.

latin szavak egy bizonyos köre nem írható-e ugyancsak az átírás számlájára. Előfordulhatott ugyanis, hogy az átírás alkalmával nem csak a magyar nyelvű helynevek szenvedték el a változtatást, hanem az oklevél teljes szövegét modernizálták, azaz a már kevésbé (vagy egyáltalán nem) használatos szavakat, kifejezéseket, formulákat kicserélték az akkor használatban lévőkre.

A *Scilu* szórvány elemzése kapcsán már megállapítottuk, hogy a névvégi magánhangzó ügyét körültekintően kell kezelnünk, a garamszentbenedeki oklevél vonatkozásában ugyanis ennek a hangzónak a hiánya nem, csak a megléte lehet segítségünkre a helynevek időhöz kötésében. Györffy az oklevél interpolált voltát igazolandó megemlíti ugyan, hogy az oklevélben szóvégi magánhangzós és magánhangzó nélküli helynevek egyaránt előfordulnak, a DHA-beli szövegközléséből azonban egyértelműen kiderül, hogy a magánhangzók problémakörét ő sem tekintette megbízható támpontnak az oklevelek kronológiai rétegeinek a szétválasztásakor.²⁵ Igazolásképpen elég megnéznünk például az oklevélben több ízben is felbukkanó *Bars* helynév előfordulásait, ugyanis ebben az esetben azt találjuk, hogy azok az utólagos beszúrásként megjelölt részekben magánhangzó nélküli *Bors*²⁶ és magánhangzóval álló *Borsu*²⁷ formában egyaránt feltűnnek.

4. Fontos tehát újfent hangsúlyozni, hogy a nyelvtörténeti vizsgálatoknak nem célja, hanem mintegy kiindulópontja az oklevél interpolált részeinek a kijelölése. A többszörös átírás miatt ugyanis az oklevél egészére jellemző az, hogy bizonyos részei 11. századi, más részei pedig 13. századi jellegzetességeket mutatnak. A nyelvtörténeti vizsgálatok szempontjából az interpolált oklevélrészek pontos ismeretének a legnagyobb értéke a 11. századi formát mutató helynevek elemzésében mutatkozik meg. Ebben az esetben ugyanis további adatokkal kell alátámasztani, hogy az adott helynév létezett-e, létezhetett-e a 11. században, illetve azt is mérlegelnünk kell, hogy a 13. században lejegyzett, de 11. századi helyesírási, hangtörténeti jellegzetességeket mutató helynévre tekinthetünk-e teljes értékű adatként a korábbi időszakra vonatkozóan.

Az itt elősorolt bizonytalansági tényezőket látva persze szükségszerűen az a kérdés is felvetődik, hogy ha a mégoly gazdag nyelvi anyag ellenére valóban ennyi nehézséggel kell az interpolált oklevelek kapcsán szembenéznünk, van-e lehetőség egyáltalán a nyelvtörténeti hasznosításukra. Megítélésem szerint feltétlenül. Úgy vélem ugyanis, hogy a nyelvtörténeti, diplomatikai ismereteink, illetve más, helynévi anyagukat tekintve az adott korra vonatkozóan hiteles 11. és 13. századi oklevelek segítségével hívása és jelenségeik párhuzamos tanulmányozása jó esélyekkel teremt lehetőséget arra, hogy a koraiságánál és nagy szórványanyagánál fogva is jelentős garamszentbenedeki oklevél hasznát a nyelvtörténet maradéktalanul kiaknázhassa.

²⁵ DHA I. 212.

²⁶ DHA I. 214.

²⁷ DHA I. 213.

BIBLIOGRÁFIA

- ÁMTF = GYÖRFFY GYÖRGY: *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza I.* Budapest, 1963.
- E. ABAFFY 2005. = E. ABAFFY ERZSÉBET: Hangtörténet. In: *Magyar nyelvtörténet.* Szerk. KISS JENŐ–PUSZTAI FERENC. Budapest, 2005. 301–348.
- BÁRCZI 1951. = BÁRCZI GÉZA: *A tihanyi apátság alapítólevele mint nyelvi emlék.* Budapest, 1951.
- BÁRCZI 1958. = BÁRCZI GÉZA: *Magyar hangtörténet.* Budapest, 1958.²
- DHA = GYÖRFFY, GEORGIUS: *Diplomata Hungariae Antiquissima I.* Budapest, 1992.
- GYÖRFFY 1956. = GYÖRFFY GYÖRGY: A tihanyi alapítólevél földrajzinév-azonosításaihoz. In: *Emlékkönyv Pais Dezső hetvenedik születésnapjára.* Szerk. BÁRCZI GÉZA–BENKŐ LORÁND. Budapest, 1956. 407–415.
- HA = *Helynévtörténeti adatok a korai ómagyar korból I. Abaúj–Csongrád vármegye.* Szerk. HOFFMANN ISTVÁN–RÁCZ ANITA–TÓTH VALÉRIA. Debrecen, 1997.
- HOFFMANN 2010A. = HOFFMANN ISTVÁN: *A tihanyi alapítólevél mint helynévtörténeti forrás.* Debrecen, 2010.
- HOFFMANN 2010B. = HOFFMANN ISTVÁN: Dél-dunántúli helynevek a pécsi püspökség alapítólevelében. In: *Tanulmányok Szabó József 70. születésnapjára.* Szerk. NÉMETH MIKLÓS–SINKOVICS BALÁZS. Szeged, 2010. 77–82.
- KEGLEVICH 2010. = KEGLEVICH KRISTÓF: *A garamszentbenedeki apátság története az Árpád-és az Anjou-korban.* (Doktori disszertáció kézírata.) Budapest, 2010.
- KNIEZSA 1928–1929. = KNIEZSA ISTVÁN: A magyar helyesírás a tatárjárásig. *Magyar Nyelv* 24 (1928) 188–197., 257–265., 318–327.; 25 (1929) 27–34.
- KNIEZSA 1952. = KNIEZSA ISTVÁN: *Helyesírásunk története a könyvnyomtatás koráig.* Budapest, 1952.
- KRISTÓ 2000. = KRISTÓ GYULA: Magyarország népei Szent István korában. *Századok* 134 (2000) 3–44.
- PAIS 1939. = PAIS DEZSŐ: *A veszprémvölgyi apácák görög oklevele mint nyelvi emlék.* A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 50. Budapest, 1939.
- PAIS 1970. = PAIS DEZSŐ: Köznévi etimológia és tulajdonév-magyarázat együttese (halad: hull–huluoodi). *Nyelvtudományi Értesítő* 70 (1970) 36–41.
- PESTY 1878. = PESTY FRIGYES: A helynevek és a történelem. *Értekezések a Történeti Tudományok köréből* 8 (1878) 1–62.
- SZENTGYÖRGYI 2011. = SZENTGYÖRGYI RUDOLF: *A tihanyi apátság alapítólevele mint a magyar nyelvtörténeti kutatások forrása.* (Doktori disszertáció kézírata.) Budapest, 2011.
- SZÓKE 2010. = SZÓKE MELINDA: A garamszentbenedeki oklevél nyelvtörténeti forrásértékéről. *Helynévtörténeti Tanulmányok* 5 (2010) 95–103.
- TÓTH 2001A. = TÓTH VALÉRIA: *Névrendszertani vizsgálatok a korai ómagyar korból.* Debrecen, 2001.
- TÓTH 2001B. = TÓTH VALÉRIA: *Az Árpád-kori Abaúj és Bars vármegye helyneveinek történeti-etimológiai szótára.* Debrecen, 2001.
- ZELLIGER 2005. = ZELLIGER ERZSÉBET: *A Tihanyi Alapítólevél.* Pannonhalma, 2005.

SZÓKE, MELINDA

Interpolierte Urkunden und die ungarische Sprachgeschichte

Unter den ungarischen Sprachwissenschaftlern war es bis zur heutigen Zeit eine weit anerkannte Meinung, dass die gefälschten Urkunden nicht geeignet sind, der Sprachgeschichte bzw. der Sprachgeschichtsforschung als Quellen zu dienen. Aufgrund dieser Annahme sind viele Urkunden außer Sicht der linguistischen Forschungen geraten, deshalb soll man versuchen, den Wert der Urkunden diesen Typs als wissenschaftliche Quelle zu bestimmen.

Ich möchte die Frage beantworten, mithilfe welcher Anhaltspunkte lassen sich die sprachlichen Daten der kronologisch ungewissen, d.h. interpolierten Urkunden beruhigend analysieren.

Diesen Problemkreis will ich durch die Arbeit an der an Ortsnamen des 11. Jahrhunderts (1075) reichen Urkunde, der Gründungsurkunde der Abtei Sankt Benedikt darstellen. Der Originaltext der Urkunde Géza I. ist im 13. Jahrhundert erweitert worden, so muss man sich in der Urkunde zu Sankt Benedikt über zwei kronologische Ebenen Rechenschaft geben.